

In the scientific article the author paid attention to the didactic-christian reasons of Greek-Catholic priest Yaroslav Siretskiy's private correspondence.

Keywords: Greek-Catholic priest, Yaroslav Siretskiy's family, private correspondence.

Володимир СУББОТІН

Вектори міжконфесійних взаємин УГКЦ із РПЦ (УПЦ), УАПЦ та РКЦ після офіційної легалізації церкви в УРСР

У статті охарактеризовано міжконфесійні взаємини греко-католиків із представниками інших провідних конфесій регіону (західні області УРСР) наприкінці 80 – на початку 90-х рр. XX ст., проаналізовано масштаби міжконфесійного конфлікту

Ключові слова: УГКЦ, РПЦ (УПЦ), УАПЦ, РКЦ, легалізація, міжконфесійний конфлікт.

Вихід із підпілля греко-католицької церкви створив передумови для розгортання масштабного міжконфесійного конфлікту, в основі якого була непродумана багаторічна церковно-релігійна політика Комуністичної партії України (КПУ), яка намагалася викоринити релігійність серед населення західних областей УРСР. Учасниками цього міжконфесійного конфлікту стали провідні конфесії регіону – православні церкви та римо-католики. Жодна з окреслених течій християнства в тій чи іншій мірі не була задоволена відновленням діяльності греко-католицької церкви. Якщо ситуація із РПЦ (УПЦ) очевидна, адже саме православ'ю, напередодні легалізації УГКЦ, влада відводила особливе місце в боротьбі «з проявами уніатства», автокефальна церква вбачала в УГКЦ конкурента у боротьбі за культові споруди, а римо-католицька – побоювалася відтоку віруючих.

Проблема малодосліджена. Її окремі аспекти відображено у дослідженнях вітчизняних та іноземних науковців Т. Батенка¹, В. Марчука², О. Муравського³, В.Пашенка⁴, а також окремих розвідках В. Бондаренка⁵, Т.Бублика⁶, С. Кобути⁷ та інших науковців. Джерельну основу статті становлять матеріали Центрального державного архіву громадських об'єднань України (далі – ЦДАГО України),

Державного архіву Львівської області (далі – ДАЛО), Державного архіву Тернопільської області (далі – ДАТО). Основна мета розвідки – охарактеризувати міжконфесійні взаємини греко-католиків із представниками інших провідних конфесій регіону та окреслити масштаби міжконфесійного конфлікту після легалізації УГКЦ в західноукраїнському регіоні на зламі 1980-х – 90-х рр.

У своєму виступі на другому З'їзді народних депутатів СРСР, 22 грудня 1989 року, майбутній патріарх РПЦ Алексій II (на той час митрополит Ленінградський і Новгородський), інформував депутатів про беззаконня та насильство, яке чинилося в Західних областях УРСР руками осіб, послідовників УКЦ. Цей виступ, разом із Декларацією Священного Синоду, яка була опублікована тижнем раніше (15 грудня 1989 р.), поклали початок інтенсивній серії звернень до громадськості СРСР, щоб отримати підтримку у конфлікті із католиками (східного обряду – В.С.)⁸.

Відносини греко-католицької церкви із РПЦ (УПЦ) були найбільш непримиренні. У Галичині форсованими темпами продовжували реєструватися релігійні громади цієї конфесії, надавалася всяляка можлива матеріальна підтримка місцевому єпархіальному управлінню. Тільки упродовж 1988 р. в УРСР, передусім у західно-українських областях, було споруджено близько 430 нових молитовних споруди православної церкви, які повинні були б протидіяти поширенню греко-католицизму⁹, (із 2,1 тис. зареєстрованих релігійних громад упродовж 1988 – 1989 рр. приблизно 1,6 тис. припадало на Галицькі області)¹⁰.

У підсумку склалася парадоксальна ситуація: греко-католики, які зважаючи на переслідування та репресії не мали змоги реєструвати свої релігійні громади, реєстрували їх як православні. Згодом отримавши у 1990 р. дозвіл від Ради у справах релігій на легальну діяльність більшість новозбудованих храмів, були передані місцевими обласними радами УГКЦ. Релігієзнавець В. Бондаренко справедливо зауважив, що «кампанія масової реєстрації релігійних об'єднань у Західній Україні в 1989 році, які лише номінально вважалися православними, фактично не лише не пом'якшила гостроти майбутнього конфлікту, але й, навпаки, об'єктивно сприяла його наближенню тим, що зміцнювала структури нелегальної тоді Греко-католицької церкви»¹¹.

Відносини між УГКЦ та РПЦ всіляко загострювала влада, яка рекомендувала місцевим радам народних депутатів оперативно

розглядати питання реєстрації православних громад в населених пунктах, де проявляли активність віруючі-уніати, Уповноваженому Ради в справах релігій пропонувалося використати можливості православного духовенства у «підвищенні його ролі у подоланні уніатських проявів»¹². Чинovníки також наполягали, щоб РПЦ зміцнювала окремі приходи підготовленими священиками¹³.

Після офіційного визнання УГКЦ у грудні 1989 р. ставлення РПЦ до УГКЦ залишилося незмінним. Позицію церкви озвучив голова відділу зовнішніх церковних зв'язків РПЦ архієпископ Кирило, який зауважив: «Я глибоко переконаний, що кожна людина має право молитися Богу так, як вона бажає, і закони повинні це право поважати. Тому, не приймаючи унії з богословської точки зору, я переконаний в необхідності надання українським католикам східного обряду можливості молитися відповідно до їх традиції»¹⁴.

Після масового відпливу віруючих із РПЦ до УГКЦ, відносини двох церков набули особливо агресивного характеру. РПЦ усвідомлювала, що відродження катакомбної церкви привело до звуження сфери впливу православ'я в західному регіоні, а, отже, необхідно було вжити конкретних заходів для стабілізації ситуації. 5-10 червня 1990 р. у Москві відбулися Священний Синод, Архієрейський Собор і Помісний Собор РПЦ, які присвячувалися обранню нового Предстоятеля церкви. Крім вирішення основної проблеми, якою безумовно було обрання нового глави церкви, значну увагу вище духовенство РПЦ приділило проблемі міжконфесійних відносин в західних областях України. Оцінюючи події, пов'язані із легалізацією УГКЦ, Помісний Собор виявив стурбованість відносинами між представниками УПЦ та католиками східного обряду, вказавши «що беззаконня, яке чинять уніати, становить перепону для розвитку братерських відносин між Вселенським Православ'ям та Римо-Католицькою Церквою, підриває надію на успішне продовження православно-католицького діалогу»¹⁵.

Собором визнано «права уніатських общин на легальне існування», але недопустиме «насилля над православними кліриками і мирянами, захоплення православних храмів та інші подібні дії, чужі християнському духові, які здійснюють окремі уніатські угруповання та нецерковні сили, що стоять за ними». Учасники Собору висловили протест проти «неконституційних дій місцевих властей Західної України, які дискримінували громадян православного віросповідання, втручалися у внутрішньоцерковні справи та посягали на законні права Православної Церкви»¹⁶.

Для того щоб зміцнити позиції церкви у західному регіоні і припинити відтік віруючих до УГКЦ та УАПЦ, 9 липня 1990 р. у Софіївському соборі в Києві під час літургії патріарх Алексій II урочисто зачитав грамоту Синоду РПЦ, в якій Російська православна церква в Україні отримувала «незалежність». Надалі архієреї повинні були обиратися на Синоді УПЦ; незалежно від Москви створювалися нові єпархії; питання, які стосувалися церковного життя на Україні повинні були б вирішуватися тільки Свяченим Синодом УПЦ її Архієрископським Собором і Собором УПЦ; митрополит Київський і всієї України мав обиратися єпископатом УПЦ і тільки благословлявся патріархом Московським¹⁷.

Під час обговорення єпископатом УПЦ релігійної ситуації в УРСР зазначалося, що «в західних єпархіях триває релігійний конфлікт між православними та греко-католиками. Процес легалізації уніатської церкви в Західній Україні набрав характеру релігійної агресії проти Української Православної Церкви та терору щодо православних віруючих і духовенства в цьому регіоні. Греко-католицькі екстремісти донині продовжують свої проти-законні дії для захоплення православних храмів, погрожують фізичною розправою духовенству та мирянам»¹⁸.

Водночас представники національно-демократичних сил, духівництво УГКЦ та УАПЦ наголошували на тому, що «самостійність» православної церкви була декларативною, адже церква «не міняла суті справи й залишала незмінною зверхність Московського патріарха над православними українцями»¹⁹. Однак необхідно визнати, що зміна моделі управління церквою вплинула на мирян та зменшила відтік парафіян до УГКЦ та інших релігійних конфесій.

Надзвичайно напруженими видалися відносини УГКЦ із УАПЦ. Перспективи відновлення незалежності українською державою, які визрівали на зламі 80 – 90-х рр. ХХ ст., залишали відкритою проблему національної церкви. Ні УГКЦ, яка за межами західних областей налічувала один відсоток від загальної кількості релігійних громад²⁰ (22), ні УПЦ, яка втратила контроль над західним регіоном не могли претендувати на цей статус. Вирішити проблему повинна була б Українська автокефальна православна церква (УАПЦ), що була «орієнтована на максимально можливе задоволення всіх релігійно-духовних потреб українського народу»²¹.

За словами сучасників подій, греко-католики спочатку підтримали ідею створення УАПЦ, як «спорідненої «національної» релігійної організації. Більше того, голова комітету захисту УКЦ І. Гель у статті «Українська Католицька Церква: катакомба і альтернатива» (1987) запропонував відновити діяльність УАПЦ та передати їй у юрисдикцію православні парохії на території України. Уподальшому передбачалося об'єднати обидві релігійні громади (УГКЦ і УАПЦ) в єдину Українську Церкву. Проте з часом УГКЦ побачила в УАПЦ альтернативну силу, здатну ослабити позиції греко-католицизму»²².

Першопочатково ідея автокефалії не користувалася значною популярністю серед населення Галичини – основного осередку автокефалістів, оскільки греко-католицька церква була більш придатною для вираження сепаратистських настроїв, ніж автокефальний розкол. Окремих представників національно-демократичних сил, за словами лідера національно-демократичних сил В. Чорновола, насторожувало те, що до «української автокефалії крім священиків, щирість намірів яких не викликала сумнівів, раптом почали зголошуватися деякі священослужителі, чистота помислів яких щонайменше сумнівні»²³. Подібні думки висловлював владика В. Стернюк, який вважав, що УАПЦ «то церква урядових чиновників, а не жодна автокефальна і жодна не православна»²⁴. Заступник голови Львівської обласної ради М. Горинь, в компетенції якого перебували питання міжконфесійних відносин на Львівщині, відзначав, що упродовж 1990 – 1991 рр. на території області не було зареєстровано жодного конфлікту за храми між громадами УАПЦ і УПЦ²⁵.

Незважаючи на те, що автокефалісти проголосили «незмінно толерантне ставлення до всіх віровизнань християнських конфесій та автокефальних церков», уже 29 грудня 1989 р. Львівська єпархіальна Рада УАПЦ звинуватила греко-католиків в другому окатоличенню Галичини. Церковні діячі та миряни УАПЦ продовжували стверджувати, що «греко-католицизм на Україні [як і РПЦ – авт.] є також чужорідним явищем, здобутком Риму і Польщі, а не результатом вільного волевиявлення мас»²⁶. На початку червня 1990 р. владика В. Стернюк у листі до Папи Римського Івана Павла II стривожено констатував: «Останніми місяцями творилася нова дійсність — відродження Української Автокефальної Православної Церкви на традиційно католицьких територіях Західної України. Речники цієї Церкви підкреслюють повну незалежність від Риму та

Москви, покликуючись на патріотичні гасла і козацькі традиції. Між народом ширяться непорозуміння, мовляв, стати греко-католиком, значить латинізуватися, переходити на польське і втратити свою національну ідентичність»²⁷.

В одному із звернень митрополит УАПЦ М. Скрипник заявив, що «український народ стоїть перед вибором: залишитися під керівництвом Русько-Московської православної церкви чи перейти під керівництво Римської, також нерідної нам церкви, чи, можливо, врешті-решт усвідомити те, що час уже самому стати господарем у своєму домі...». Зауважимо, що об'єктивними причинами конфлікту, що виник між двома ідеологічно спорідненими релігійними конфесіями стали взаємні претензії на домінування в західному регіоні, намаганням перетворити його у форпост для подальшої експансії на схід та південь України, де обидві церкви не знаходили належної підтримки у населення²⁸.

Боротьба за храми між УГКЦ та УАПЦ була не менш жорстокою ніж із РПЦ, а згодом – УПЦ. 20 липня 1990 р. Єпархіальна Рада УАПЦ ініціювала проведення мітингу в районних центрах Львівської області, а також пікетування Львівської обласної ради вимагаючи рівномірного розподілу храмів в регіоні, зокрема на Львівщині. Керівництво Львівської обласної ради розцінило пікетування як спробу загострити релігійну ситуацію в області. Викликав тривогу також факт, що «у кількох селах Львівщини з ініціативи релігійних громад УАПЦ організовані страйки сільських трудівників». Зазначалося, що «така деструктивна позиція керівників УАПЦ спрямована на зростання напруженості у міжконфесійних стосунках, носить безвідповідальний характер, завдає ударів новообраним демократичним радам, відвертає їх зусилля від гострих проблем соціально-економічного розвитку області»²⁹.

25 вересня 1990 р. з ініціативи Комітету захисту УАПЦ проведено чергове пікетування Львівської обласної ради. Приводом до акції стала складна міжконфесійна ситуація у м. Стебнику, с. Брюховичі, а також с. Березина Миколаївського району Львівської області. Однією із вимог пікетувальників стала ліквідація пункту ухвали Обласної ради про почергову відправу у храмах, а також надання приміщень для єпархіального управління, Духовного центру, семінарії і регентських курсів УАПЦ .

Налагодженню міжконфесійного діалогу між УГКЦ та УАПЦ, вирішити спірні питання пов'язані із переділом храмів в регіоні

повинен був візит патріарха УАПЦ Мстислава до УРСР. 28 жовтня 1990 р. в неділю біля Оперного театру відбулася зустріч патріарха з жителями Львівщини. На думку журналістів львівського часопису «За вільну Україну», «такого здвигу на релігійному ґрунті Львів не бачив з часу походу греко-католиків до Св. Юра на Спаса». Уже в одному із перших інтерв'ю Мстислав одразу ж відзначив, що приїхав «із зеленою галузкою і до братів-католиків і до братів-православних»³⁰.

Відзначимо, що після приїзду патріарха Мстислава відносини між УГКЦ та УАПЦ набули значно конструктивнішого характеру. Перебуваючи на Львівщині Мстислав відвідав більшість автокефальних громад, провів зустрічі із священнослужителями, на яких порушувалися питання «відродження Української автокефальної Православної Церкви, будівництва і використання храмів, стосунків з іншими релігійними конфесіями»³¹. На одній із прес-конференцій, яка була скликана в Києві на початку листопада 1990 р., Мстислав ще раз наголосив на потребі «припинення чвар на конфесійній основі». Він підкреслив, що Собор Святого Юра «то святиня Греко-Католицької Церкви», а також засудив псевдособор 1946 р. На початку квітня 1991 р. патріарх УАПЦ Мстислав повторно відвідав з приватним візитом Львів.

Поступово УАПЦ здобувала все більший авторитет в регіоні. Зокрема наприкінці 1990 р. у Львівській єпархії налічувалося 403 громади та 246 священників, виходила газета «Церковні дзвони»³². Станом на 1 січня 1991 р. автокефальна церква нараховувала 940 громад, 96% із яких знаходилися не у центральній та східній Україні, а на території Львівської, Івано-Франківської та Тернопільської областей³³.

Союзником катакомбної УГКЦ тривалий період була ідейно споріднена РКЦ. У другій половині ХХ ст. священнослужителі цієї церкви опікувалися греко-католицькими віруючими, які не бажали відвідувати православні храми. Однак на зламі 80 – 90-х рр. ХХ ст. ситуація докорінно змінилася. У нових суспільно-політичних умовах конфесії дбали насамперед про розбудову власних церковних інституцій, що породило чимало спірних питань.

Зокрема у жовтні 1989 р. місцеблюститель УГКЦ В. Стернюк відмовився від пропозиції міського голови Львова Б. Котика передати греко-католикам храм латинського монастиря оо. Кармелітів у Львові. Незважаючи на цей факт та інші події, які

свідчили про прихильне відношення греко-католиків до РКЦ, на зустрічі представників місцевої влади, православного і католицького духовенства, на якій обговорювалася міжконфесійна ситуація в регіоні, адміністратор римо-католицької кафедри (м. Львів) о. Р. Керницький разом з представниками православних церков виступив проти легалізації УГКЦ.

Зважаючи на цей факт, у березні 1990 р. у листі В. Стернюка до примаса Польщі Й. Глемпа висловлено прохання не надсилати римо-католицьких єпископів на зустріч до митрополита М. Любачівського з огляду на несприятливу політичну та міжконфесійну ситуацію у регіоні та країні загалом; поширення підозр, інспірованих чиновниками, про підпорядкованість греко-католицької ієрархії латинській, що можна розцінювати як перехідний етап до латинізації; відродження ідей зміни кордонів до довоєнного зразка чи колонізацію Галичини; антиукраїнські настрої в польському суспільстві, що стали особливо яскраво помітними під час «інтронізації» влади І. Мартиняка в Перемишлі.

Упродовж кількох днів на початку жовтня 1990 р. у Львівській, Житомирській та Хмельницькій областях перебував папський нунцій (посол Ватикану в Москві). Головна мета його візиту – вирішення питання про оформлення організаційних структур РКЦ на Україні, єпископатів у низці міст республіки, зокрема у Львові. Відзначимо, що у цей період у Львівській області діяли 64 костели³⁴.

На початку 1991 р. Львівська обласна рада висловила рішучий протест щодо «порядку і характеру організації Львівської архієпархії Римо-Католицької церкви», яка відбувалася з «грубим порушенням суверенітету України, в обхід законних органів влади УРСР та Львівщини». Особливе невдоволення чиновників викликало те, що архієпархія підпорядковувалася примасу Польської республіки.

Обласна рада наполягала на «створенні безпосередньо підпорядкованого Ватиканові українського примаства з центром у Києві, яке б об'єднало віруючих римо-католиків усіх національностей»³⁵. Однак 2 березня 1991 р. всупереч зауваженням Львівської обласної ради та Ради в справах релігій при Раді міністрів УРСР, було утворено Львівську архієпархію Римо-Католицької церкви. Одночасно пройшла номінація римо-католицьких єпископів, що стало результатом домовленостей між Ватиканом і Москвою.

Стабілізації ситуації сприяли переговори та досягнуті домовленості між МЗС УРСР та зовнішньополітичним відомством

Ватикану. Щоб «проінформувати місцеву владу про попередні консультації» до Львова був направлений перший секретар відділу інформації МЗС УРСР А. Веселовський. За його словами «місцеві власті високо оцінили сам факт консультацій[...] і досягнуті домовленості». Особливе задоволення президії Львівської обласної ради викликало повідомлення про «приведення Ватиканом меж дієцезій у відповідності з кордонами УРСР, про введення механізму постійних консультацій нунціатури в СРСР з МЗС УРСР, властями на місцях з питань церковного будівництва, про намір М. Яворського прийняти громадянство УРСР»³⁶.

Водночас виконком Львівської обласної ради виявив готовність вести переговори з представником Ватикану, що будуватимуться на таких засадах: 1. Ватикан офіційно розглядає кордони УРСР як межі для існуючих архидієцезій, а адміністративний поділ – як межі дієцезій; 2. Формування нових церковних структур і релігійних управлінь, центрів та об'єднань, кадрові призначення відбуватимуться тільки після проведення консультацій представників Ватикану місцевою владою та МЗС УРСР; 3. Громадянство УРСР – необхідна умова для ієрархів РКЦ в Україні. Виконання цих вимог відкривало шлях для офіційного вступу на посаду архієпископа РКЦ в Україні М. Яворського³⁷.

У подальшому РКЦ продовжила мирне співіснування з владними структурами та іншими конфесіями, серед яких – УГКЦ, досягнувши на початку 90-х рр. XX ст. найбільшої чисельності релігійних громад в Закарпатській, Хмельницькій та Вінницькій областях (загалом в Україні на початку 1991 р. діяли 315 громад РКЦ³⁸).

Таким чином, відносини Греко-католицької церкви з іншими конфесіями на зламі 80 – 90-х рр. XX ст. були надзвичайно напруженими. Ситуація ускладнювалася зважаючи на тотальну неповагу до існуючих законів, політизацію церковно-релігійних рухів, взаємні звинувачення, по-декуди деструктивну діяльність навколоцерковних організацій. Сучасники подій відзначають, що «сама гострота питання спрямувала розвиток міжцерковних контактів у русло активних практичних дій і рішучого перегляду богословських поглядів на існуючі проблеми»³⁹. Такі заходи суттєво пом'якшило міжконфесійний конфлікт, сприяли налагодженню конструктивних відносин між провідними конфесіями західних областей України.

- ¹ Батенко Т. «Я повстаю, отже я існую!»: Політичний портрет І.Геля: (Нариси з історії українського руху опору кінця 1950-х – початку 1990-х років) / Т.Батенко. – Л.: НТШ, 1999. – 222 с.
- ² Марчук В. Церква, духовність, нація. Українська греко-католицька церква в суспільному житті України ХХ ст. / В.Марчук. – Івано-Франківськ: Плай, 2004. – 464 с.
- ³ Муравський О. Західні землі України: шлях до незалежності (1985–1991) / О.Муравський. – Львів: Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, 2011. – 268 с.
- ⁴ Пащенко В. Православ'я в новітній історії України / В.Пащенко. Ч. 2. – Полтава: «Полтава», 2001. – 736 с.
- ⁵ Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан, шляхи подолання / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – № 3. – С. 4–10.
- ⁶ Бублик Т. Відродження УГКЦ (1988-1991): проблематика міжконфесійних протистоянь/ Т.Бублик // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету – 2011. -- вип. XXX. -- С. 206–212.
- ⁷ Кобута С. Політичні аспекти легалізації Української греко-католицької церкви (1987–1991 рр.) / С.Кобута // Людина і політика. – 1999. – №3. – С.23–28.
- ⁸ Judin A., Protoporov G. Cattolici in Russia e Ucraina / A. Judin. – Milano: La Casa di Matriona, 1992. - 287 p. – P. 135-136.
- ⁹ Цикора С. Колокола над Десной / С. Цикора // Львовская Правда. – 1989. – 5 февраля. – С. 3.
- ¹⁰ Історія релігій в Україні: у 10 т. / [за ред А. Колодного, В. Климова]: Т. 3: Православ'я в Україні. – К. : Український центр духовної культури, 1999. – С. 461.
- ¹¹ Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – №3. – С.4.
- ¹² ДАТО, ф.П-1, оп.36, спр.46, арк.9–10.
- ¹³ ДАТО, ф.П-1, оп.36, спр.45, арк.56–57.
- ¹⁴ Московский церковный вестник. – 1989. – №17. – С.3.
- ¹⁵ Документи Помісного Собору РПЦ (червень, 1990) [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.risu.org.ua
- ¹⁶ Муравський О. Західні землі України: шлях до незалежності (1985 – 1991) / О. Муравський. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – С.205.
- ¹⁷ Пащенко В. Православ'я в новітній історії України / В. Пащенко. Ч.2. – Полтава: «Полтава», 2001. – С.468
- ¹⁸ Там само. – С.485.
- ¹⁹ Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – №3. – С.7.
- ²⁰ Там само. – С.8.
- ²¹ Чи залунає знову благовіст // Молодь України. – 1990. – 27 травня. – С.3.
- ²² Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – №3. – С.7.
- ²³ Чорновіл В. Про релігійну ситуацію на Галичині / В. Чорновіл // Віче. – 1989. – № 11. – С.4.

- ²⁴ Муравський О. Західні землі України: шлях до незалежності (1985 – 1991) / О. Муравський. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – С.207.
- ²⁵ Воробель І. Микола Горинь: «Приналежність до віри – справа особиста / І. Воробель // За вільну Україну. – 1992. – 29 лютого. – С.2.
- ²⁶ Бондаренко В. Українська автокефальна православна церква: процес становлення / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1990. – № 8. – С.17.
- ²⁷ Промова до Папи про налагодження правової структури нашої Церкви [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.risu.org.ua
- ²⁸ Муравський О. Західні землі України: шлях до незалежності (1985 – 1991) / О. Муравський. – Львів: Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2011. – С.207.
- ²⁹ Проти кого пікети // За вільну Україну. – 1990. – 21 липня. – С.1.
- ³⁰ Вовк Б. Свято української духовності. Львівщина вітає Патріарха Мстислава / Б. Вовк // За вільну Україну. – 1990. – 30 жовтня. – С.1.
- ³¹ Паранчук М. Перебування Патріарха Мстислава на Львівщині / М. Паранчук // За вільну Україну. – 1990. – 31 жовтня. – С.1.
- ³² Вовк Б. Владика Іоан: «Нас визнають східні патріархи...» / Б. Вовк // За вільну Україну. – 1991. – 28 березня. – С. 1
- ³³ ЦДАГОУ, ф. 1, оп. 32, спр. 2922, арк. 15.
- ³⁴ Козловський Б. Папський нунцій у Львові / Б. Козловський // За вільну Україну. – 1990. – 7 жовтня. – С.1.
- ³⁵ Протест Львівської обласної Ради // За вільну Україну. – 5 березня. – С.1.
- ³⁶ ЦДАГОУ, ф.1, оп.32, спр.2922, арк.23.
- ³⁷ Там само. – Арк. 27.
- ³⁸ Там само. – Арк. 10
- ³⁹ Бондаренко В. Міжконфесійний конфлікт на Україні: витоки, стан і шляхи подолання / В. Бондаренко // Людина і світ. – 1991. – №3. – С.6.

SUMMARY

Volodymyr Subbotin

The main vectors of inter-confessional relations UGCC with the Russian Orthodox Church (UOC), UAOC and RCC after official legalization of the church in the USSR

The article describes inter-confessional relationships Greek Catholics with representatives of other major religions of the region (the western region of the USSR) in the late 80^{es} - early 90^{es} of 20th century, analyzed the extent of inter-confessional conflict.

Keywords: Greek Catholics Church, Russian Orthodox Church, Autocephalous Orthodox Church, Roman Catholic Church, legalization, inter-confessional conflict.